Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ATHANASIOS RANTOS
esitatud 23. veebruaril 2021 [1]

Kohtuasi C-603/20 PPU

SS
versus
MCP

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud High Court of Justice (England & Wales), Family Division (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond, Ühendkuningriik))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Artikkel 10 – Kohtualluvus lapserööv korral – Lapse ebaseaduslik äraviimine kolmandasse riiki, kus saab olema lapse harilik viibimiskoht – Lapse parimad huvid – Selle liikmesriigi kohtute, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist, pädevuse tähtajatu säilimine

I. Sissejuhatus

1. Ema viis Ühendkuningriigi kodakondsusega lapse, kelle harilik viibimiskoht oli Ühendkuningriigis, ebaseaduslikult kolmandasse riiki, käesoleval juhul Indiasse, kus sai olema tema harilik viibimiskoht. Selle lapse isa esitab Ühendkuningriigi kohtule hagi, taotledes lapse tagasitoomist Ühendkuningriiki ning õigust temaga suhelda.

2. Kas sellel Suurbritannia kohtul on pädevus asja lahendada määruse (EÜ) nr 2201/2003 [2] artikli 10 alusel? Selline on sisuliselt eelotsusetaotluse küsimus, mille on esitanud High Court of Justice (England & Wales), Family Division (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond, Ühendkuningriik).

3. Seega tuleb käesolevas kohtuasjas analüüsida selle määruse artikli 10 territoriaalset kohaldamisala ja kohaldamise tingimusi.

4. Oma analüüsi lõpus jõuan järeldusele, et kui laps on röövitud ja viidud kolmandasse riiki, säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnihoidmist, oma pädevuse tähtajatult, sealhulgas juhul, kui lapse harilik viibimiskoht saab olema selles kolmandas riigis.

1 Algkeel: prantsuse.

2 Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243). Määrust nr 2201/2003 nimetatakse ka „Brüsseli IIa määruseks“.

II. Õiguslik raamistik

A. Rahvusvaheline õigus

5. Vanema kohustuste kindlaksmääramist ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevust, kohaldatavat õigust, abinõude tunnustamist, rakendamist ja koostööd käsitlev 19. oktoobri 1996. aasta Haagi konventsioon (edaspidi „1996. aasta Haagi konventsioon“) näeb ette eeskirjad, mille eesmärk on tugevdada laste kaitset rahvusvahelistes olukordades ja vältida allakirjutanud riikide õigussüsteemide vahelisi vastuolusid seoses kohtualluvuse, kohaldatava õiguse ning lapsekaitsemeetmete tunnustamise ja rakendamisega.

6. Konventsiooni artikkel 7 sätestab:

„1. Lapse õigusvastase äraviimise või kinnihoidmise korral säilitavad pädevuse selle osalisriigi ametiasutused, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne äraviimist või kinnihoidmist ja seda selle ajani, kuni laps on saanud hariliku viibimiskoha teises riigis, ja

a) hooldusõigusega isik, institutsioon või muu organ on nõustunud äraviimise või kinnihoidmisega, või

b) kui laps on elanud teises riigis vähemalt ühe aasta pärast seda, kui hooldusõigusega isik, institutsioon või muu organ sai teada või pidi teada saama lapse ligikaudse asukoha, ent ei ole selle aja jooksul esitanud lapse tagastamise taotlust, ja laps on uues keskkonnas kohanenud.

2. Lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane, kui:

a) rikutakse isikule, institutsioonile või muule organile ühiselt või üksinda teostamiseks antud hooldusõigust, mis anti vastavalt selle riigi õigusele, kus laps viibis harilikult vahetult enne tema äraviimist või kinnihoidmist; ja

b) hooldusõigust teostati äraviimise või kinnihoidmise ajal kas ühiselt või üksi, või seda oleks saanud teostada, kui last ei oleks ära viidud või kinni hoitud.

Punktis a nimetatud hooldusõigus võib tekkida seaduse alusel või kohtu- või haldusotsuse põhjal, või selle riigi õiguse järgi kehtiva kokkuleppe põhjal.

3. Lõikes 1 nimetatud ametiasutuste pädevuse kehtimise ajal võivad selle osalisriigi ametiasutused, kuhu laps on viidud või kus teda kinni hoitakse, võtta artikli 11 kohaselt tarvitusele üksnes edasilükkamatu iseloomuga abinõusid, mis on vajalikud lapse või tema vara kaitseks.“

B. Liidu õigus

1. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust väljaastumist käsitlevad sätted

7. Nõukogu kiitis 30. jaanuari 2020. aasta otsusega (EL) 2020/135 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu [3] sõlmimise kohta (edaspidi „väljaastumisleping“) Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse nimel heaks selle lepingu, mis lisati sellele otsusele. [4]

3 ELT 2020, L 29, lk 1.

4 ELT 2020, L 29, lk 7.

8. Väljaastumislepingu artikli 86 „Euroopa Liidu Kohtus pooleliolevad kohtuasjad“ lõigetes 2 ja 3 on sätestatud:

„2. Euroopa Liidu Kohtule jääb pädevus lahendada eelotsusetaotlusi, mille on esitanud Ühendkuningriigi kohtud enne üleminekuperioodi lõppu.

3. Käesoleva peatüki kohaldamisel loetakse, et Euroopa Liidu Kohtus on menetlust alustatud ja eelotsusetaotlus esitatud hetkel, mil menetluse alustamise dokument on registreeritud vastavalt kas Euroopa Kohtu või Üldkohtu kantseleis.“

9. Väljaastumislepingu artiklite 126–132 kohaselt kohaldatakse üleminekuperioodil, mis algab selle lepingu jõustumise kuupäeval ja lõpeb 31. detsembril 2020 – välja arvatud pikendamise korral –, Ühendkuningriigis ja tema territooriumil selles lepingus ette nähtud tingimustel jätkuvalt liidu õigust.

2. Määrus nr 2201/2003

10. Määruse nr 2201/2003 põhjendused 1, 2, 12, 21 ja 33 on sõnastatud järgmiselt:

„(1) Euroopa Ühendus on seadnud eesmärgiks luua vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala, kus on tagatud isikute vaba liikumine. Sellise ala loomiseks peab ühendus muu hulgas tsiviilasjades tehtava õigusalase koostöö valdkonnas vastu võtma siseturu nõuetekohaseks toimimiseks vajalikud meetmed.

(2) Tamperes kokku tulnud Euroopa Ülemkogu kinnitas, et kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõte on tõelise õigusruumi loomise nurgakivi, ja tõi prioriteedina esile suhtlusõigust.

[…]

(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha [mõiste „alaline elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“] liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

[…]

(21) Liikmesriigis tehtud kohtuotsuste tunnustamine ja täitmisele pööramine peaks põhinema vastastikuse usalduse põhimõttel ja mittetunnustamise põhjusi peaks olema võimalikult vähe.

[…]

(33) Käesolevas määruses tunnustatakse põhiõigusi ja peetakse kinni Euroopa Liidu põhiõiguste harta põhimõtetest. Eeskätt püütakse sellega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24.“

11. Määruse I peatükis „Kohaldamisala ja mõisted“ asuva artikli 1 „Kohaldamisala“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

[…]

b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.

2. Artikli 1 lõikes b osutatud küsimused võivad käsitleda eelkõige järgmist:

a) eestkosteõigus ja suhtlusõigus;

[…]“.

12. Määruse artiklis 2 „Mõisted“, mis asub samuti nimetatud I peatükis, on ette nähtud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

3. mõiste „liikmesriik“ hõlmab kõiki liikmesriike, välja arvatud Taani;

[…]

7. mõiste „vanemlik vastutus“ tähendab kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab eestkosteõigust [mõiste „eestkosteõigus“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „isikuhooldusõigus“] ja suhtlusõigust;

[…]

11. mõiste „ebaseaduslik äraviimine või kinnipidamine“ tähendab lapse äraviimist või kinnipidamist juhul, kui:

a) sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud [isikuhooldusõigust] liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnipidamist;

ning

b) seda [isikuhooldusõigust] teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. [Isikuhooldusõigust] loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta.“

13. Määruse nr 2201/2003 II peatüki „Kohtualluvus“ 2. jaos, kuhu kuuluvad artiklid 8–15, sisalduvad kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes.

14. Määruse artiklis 8 „Üldine kohtualluvus“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle [harilik viibimiskoht] on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.

2. Lõiget 1 kohaldatakse, kui artiklitest 9, 10 ja 12 ei tulene teisiti.“

15. Määruse artikkel 10 „Kohtualluvus lapseröövi korral“ on sõnastatud järgmiselt:

„Lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnipidamise korral säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse [harilik viibimiskoht] vahetult enne äraviimist või kinnipidamist, oma pädevuse, kuni laps on saanud [hariliku viibimiskoha] teises liikmesriigis ja

a) iga isik, institutsioon või muu organ, kellel on [isikuhooldusõigus], on nõustunud äraviimise või kinnipidamisega;

või

b) laps on elanud kõnealuses teises liikmesriigis vähemalt ühe aasta pärast seda, kui isik, institutsioon või muu organ, kellel on [isikuhooldusõigus], on saanud või peaks olema saanud teada lapse asukoha ning laps on oma uues keskkonnas kohanenud ja vähemalt üks järgmistest tingimustest on täidetud:

   i) ühe aasta jooksul pärast seda, kui [isikuhooldusõiguse] kasutaja on saanud või peaks olema saanud teada lapse asukoha, ei ole esitatud tagasitoomise taotlust pädevatele asutustele liikmesriigis, kuhu laps on ära viidud või kus teda kinni peetakse;

   ii) [isikuhooldusõiguse] kasutaja esitatud tagasitoomistaotlus on tühistatud ja alapunktis i sätestatud ajavahemiku jooksul ei ole esitatud uut taotlust;

   iii) läbivaatamisel olev kohtuasi liikmesriigis, kus [oli lapse harilik viibimiskoht] vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist […], on lõpetatud vastavalt artikli 11 lõikele 7;

   iv) selle liikmesriigi kohtutes, kus [oli lapse harilik viibimiskoht] vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnipidamist, on tehtud [isikuhooldusõigust] käsitlev kohtuotsus, mis ei hõlma lapse tagasitoomist.“

16. Määruse artiklis 12 „Lepinguline kohtualluvus“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigi kohtutel, kellel on artikli 3 tõttu pädevus lahutuse, lahuselu või abielu tühistamise taotluse suhtes, on pädevus kõigi selle taotlusega seotud vanemlikku vastutust käsitlevates küsimustes juhul, kui:

a) vähemalt ühel abikaasadest on lapse ees vanemlik vastutus;

ning

b) abikaasad ja vanemliku vastutuse kandjad on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil [üheti mõistetavalt] kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides.

[…]

3. Liikmesriigi kohtutel on seoses vanemliku vastutusega pädevus lõikes 1 nimetamata menetlustes juhul, kui:

a) lapsel on oluline side selle liikmesriigiga, eeskätt seetõttu, et üks vanemliku vastutuse kandjatest elab alaliselt selles liikmesriigis või et laps on selle liikmesriigi kodanik;

ning

b) kõik menetluse osapooled on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil [üheti mõistetavalt] kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides. [täpsustatud sõnastus]

4. Kui lapse [harilik viibimiskoht] on kolmanda riigi territooriumil, mis ei ole 19. oktoobri 1996. aasta [Haagi konventsiooni] lepinguosaline, loetakse kohtualluvust käesoleva artikli alusel lapse huvides olevaks, eriti juhul, kui osutub, et kõnealuses kolmandas riigis ei saa menetlust korraldada."

17. Määruse nr 2201/2003 artiklis 14 „Kohtualluvus muudel juhtudel" on sätestatud:

„Kui liikmesriigi ükski kohus ei ole artiklite 8–13 kohaselt pädev, määratakse kohtualluvus igas liikmesriigis kindlaks selle riigi õigusaktide alusel."

C. Ühendkuningriigi õigus

18. 1986. aasta perekonnaseaduse (Family Law Act 1986) §-d 1–3 käsitlevad Inglismaa ja Walesi kohtute pädevust vanemliku vastutuse küsimustes.

III. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

19. P (edaspidi „laps") on Ühendkuningriigi kodanik, kes oli eelotsusetaotluse esitamise ajal kolm aastat ja neli kuud vana. Lapse vanemad, kes ei ole abielus, kuid kellel on tema suhtes ühine vanemlik vastutus, on India kodanikud ja neil on elamisluba Ühendkuningriigis.

20. MCP, lapse ema (edaspidi „ema") väidab, et SS, kes on lapse isa (edaspidi „isa"), on teda ja last halvasti kohelnud ning et ta põgenes 2017. aasta novembris koos lapsega neljaks kuuks Indiasse, kuna ta ei saanud Ühendkuningriigis mingit abi. Pärast jätkunud koduvägivalda põgenes ema uuesti koos lapsega Indiasse 2018. aasta oktoobris.

21. Ta tõi lapse ajutiselt Ühendkuningriiki 2019. aasta aprillis, kuid lühemaks ajaks kui kaks nädalat, kuna India immigratsioonieeskirjade kohaselt ei olnud lapsel lubatud Indias viibida kauem kui 180 päeva. Alates 2019. aasta aprillist viibib laps pidevalt Indias. Ema naasis Ühendkuningriiki ja jättis lapse tema emapoolse vanaema juurde.

22. Isa abiellus teise naisega ja tal on sündinud teine laps. Alates 2018. aastast ei ole ta last näinud ning ta soovib, et laps elaks temaga, või teise võimalusena, et ta saaks temaga suhelda.

23. Ema esitas 26. novembril 2019 Family Court de Chelmsfordile (Chelmsfordi perekonnakohus, Ühendkuningriik) avalduse lahendada konkreetne küsimus („specific issue order"), paludes „lapsega seotud kohtualluvuse muutmise luba" („permission to change jurisdiction of the child"). Avalduse kohta tehtud kohtumääruses on märgitud, et see kohus pidas ennast pädevaks, võttes arvesse lapse harilikku viibimiskohta.

24. Isa esitas 26. augustil 2020 eelotsusetaotluse esitanud kohtule, High Court of Justice (England & Wales), Family Divisionile (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond) hagi, paludes muu hulgas kohustada last Ühendkuningriiki tagasi tooma ning määrata suhtluskord.

25. Käesolevas kohtuasjas palutakse eelotsusetaotluse esitanud kohtul analüüsida ema ja isa nõudeid, mida on nimetatud käesoleva ettepaneku punktides 23 ja 24.

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et isegi kui võtta täielikult arvesse ema argumente, on väga tõenäoline, et tema käitumine võrdub lapse ebaseadusliku äraviimisega Indiasse või seal kinnihoidmisega.

27. Kuna põhikohtuasjas on tõstatatud küsimus tema pädevusest, on eelotsusetaotluse esitanud kohtul selles osas kahtlusi, arvestades, et määrus nr 2201/2003, millel on vahetu õigusmõju ja Suurbritannia õiguse suhtes esimus, kujutab endast õigusakti, mida tuleb 1986. aasta perekonnaseaduse §-de 1–3 suhtes kohaldada esimesena. Lisaks leiab see kohus, et kuigi laps määrati 7. septembril 2020 toimunud kohtuistungil kohtu eestkoste alla, ei mõjuta see asjaolu tema pädevuse tunnustamist põhikohtuasja lahendamiseks.

28. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kui isa 26. augustil 2020 hagi esitas, oli laps Indias – kus ta elas oma emapoolse vanaemaga – viibinud juba 22 kuud, ning et selle ajavahemiku jooksul veetis ta kaks nädalat – 2019. aasta aprillis – Ühendkuningriigis. Järelikult oli laps 26. augustiks 2020 täielikult lõimunud India sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldab sellest, et sel kuupäeval oli lapse harilik viibimiskoht Indias ning seetõttu ei ole ta pädev tegema põhikohtuasjas otsust määruse nr 2201/2003 artikli 8 alusel.

29. Lisaks ei ole ema kordagi kuni 26. augustini 2020 nõustunud sellega, et Inglismaa kohus on pädev lahendama vanemliku vastutuse küsimusi lapse suhtes. Seetõttu leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tal puudub pädevus ka määruse nr 2201/2003 artikli 12 alusel.

30. Mis puudutab selle määruse artiklit 10, siis nähtub grammatilisest tõlgendusest, et selles artiklis peetakse silmas suhteid kahe liikmesriigi kohtute vahel. See tõlgendus on toodud Euroopa Komisjoni Brüsseli IIa määruse kohaldamise praktilise juhendi[5] (edaspidi „praktiline juhend“) punktis 4.2.1.1. Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (apellatsioonikohus (Inglismaa ja Wales), tsiviilasjade osakond, Ühendkuningriik) toetas siiski 29. juuli 2014. aasta otsuses[6] artikli 10 ülemaailmset ulatust.

31. Lõpuks leidis Euroopa Kohus kohtuotsuse UD[7] punktis 33 – järgides kohtujurist S. Saugmandsgaard Øe ettepanekut[8] –, et määruse nr 2201/2003 artiklite 9, 10 ja 15 sõnastusest tuleb tingimata, et nende kohaldamine sõltub võimalikust kohtualluvuse konfliktist mitme liikmesriigi kohtute vahel. Siiski ei olnud see kaalutlus selles kohtuasjas vaidluse lahendamiseks tingimata vajalik, mistõttu võib selle kvalifitseerida *obiter dictum*'iks.

32. Seetõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et tema pädevus põhikohtuasjas otsuse tegemiseks sõltub määruse nr 2201/2003 artikli 10 – mille tõlgendamine ei ole selge – territoriaalsest kohaldamisalast.

33. Neil asjaoludel otsustas High Court of Justice (England & Wales), Family Division (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond), menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas määruse [nr 2201/2003] artikli 10 kohaselt säilib liikmesriigis tähtajatu kohtualluvus, kui laps, kelle harilik viibimiskoht oli selles liikmesriigis, viidi ebaseaduslikult kolmandasse riiki (või kui teda hoitakse seal kinni), millest sai pärast sellist äraviimist (või kinnihoidmist) teatava aja möödudes tema hariliku viibimiskoha riik?“

5 Juhend on kättesaadav veebilehel https://publications.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-et.

6 Kättesaadav veebilehel http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2014/1101.html.

7 17. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus (C-393/18 PPU, edaspidi „kohtuotsus UD“, EU:C:2018:835).

8 Ettepanek kohtuasjas UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:749, 4. joonealune märkus).

IV. Kiirmenetlus

34. 16. novembril 2020 esitatud dokumendis palus eelotsusetaotluse esitanud kohus lahendada käesolev eelotsusetaotlus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel kiirmenetluses. Nimetatud kohus põhjendas oma taotlust sellega, et mööduv aeg võib tõsiselt või koguni pöördumatult kahjustada lapse ja ühe vanema –käesoleval juhul isa – vahelist suhet või lapse arengut ja tema lõimumist perekonda ja sotsiaalsesse keskkonda.

35. Euroopa Kohtu viies koda otsustas 2. detsembril 2020 ettekandja-kohtuniku ettepanekul ja pärast kohtujuristi ärakuulamist eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotluse rahuldada.

36. Kirjalikud seisukohad esitasid isa, ema ja komisjon. Kõik nad esitasid ka suulisi seisukohti kohtuistungil, mis toimus 4. veebruaril 2021.

V. Analüüs

37. Kõigepealt märgin, et väljaastumislepingu – mis jõustus 1. veebruaril 2020 – artiklist 86 tuleneb, et Euroopa Kohus on pädev tegema eelotsuseid Ühendkuningriigi kohtute poolt enne üleminekuperioodi lõppu esitatud taotluste kohta. Käesolev eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 16. novembril 2020. Euroopa Kohus on seega endiselt pädev seda taotlust lahendama.

38. Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 2201/2003 artiklit 10 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnihoidmist, säilitavad oma pädevuse tähtajatult, kui see laps röövitakse kolmandasse riiki, kaasa arvatud juhul, kui lapse harilik viibimiskoht saab olema selles kolmandas riigis.

A. Määruse nr 2201/2003 artikkel 10

1. Sissejuhatavad märkused

a) Määruse nr 2201/2003 territoriaalne kohaldamisala

39. Määrus nr 2201/2003 ei määratle sõnaselgelt selle territoriaalset kohaldamisala. Euroopa Kohtule esitati küsimus, kas see määrus on üldiselt kohaldatav õigussuhetele, mis on seotud ainult liikmesriikidega, või võib see puudutada ka kolmandaid riike.

40. Kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus UD – mis käsitles võimalikku kohtualluvuse konflikti liikmesriigi, käesoleval juhul Ühendkuningriigi ja kolmanda riigi, nimelt Bangladeshi Rahvavabariigi vahel –, analüüsis Euroopa Kohus seega oma pädevust selleks, et vastata talle esitatud küsimustele, mis käsitlesid eelkõige määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõiget 1.

41. Sellega seoses märkis Euroopa Kohus esmalt, et määruse artiklis 1, milles on määratletud selle kohaldamisala, on täpsustatud need tsiviilasjad, millele seda määrust kohaldatakse ja millele mitte, viitamata kuidagi määruse territoriaalse kohaldamisala piiramisele.[9] Euroopa Kohus lisas, et mis puudutab määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõiget 1 ennast, siis nimetatud sättes on ette nähtud, et

9 Kohtuotsus UD, punkt 31.

liikmesriigi kohtutele alluvad vanemliku vastutuse asjad, mis puudutavad last, kelle harilik viibimiskoht on kohtusse pöördumise ajal selles liikmesriigis, ning selle sätte sõnastus ei anna kuidagi alust järeldada, et selles sätestatud kohtualluvuse üldeeskirja vanemliku vastutusega seotud asjades kohaldatakse tingimusel, et eksisteerib mitut liikmesriiki hõlmav õigussuhe. [10]

42. Edasi leidis Euroopa Kohus, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõige 1 erineb selles määruses ette nähtud tunnustamist ja täitmist reguleerivatest eeskirjadest, kusjuures nimetatud määrus piirdub ainult liikmesriigi kohtu tehtud kohtuotsuste tunnustamisega. [11] Lõpuks märkis Euroopa Kohus, et nimetatud määruses sisalduvate ühtsete kohtualluvuse eeskirjade kohaldatavus ei piirdu olukordadega, millel on tegelik ja küllaldane seos ühisturu toimimisega ja millel määratluse kohaselt on puutumus mitme liikmesriigiga, kuigi sama määrusega kehtestatud kohtualluvuse eeskirjade ühtlustamine teenib kahtlemata eesmärki kõrvaldada ühisturu toimimise takistused, mis võivad tekkida riigisiseste õigusaktide erinevustest selles valdkonnas. [12]

43. Oma analüüsi lõpus tõdes Euroopa Kohus, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõikes 1 ette nähtud üldine kohtualluvuse eeskiri on kohaldatav kohtuasjades, mis ei puuduta mitte üksnes mitme liikmesriigi kohtute suhteid, vaid ka ühe liikmesriigi ja kolmanda riigi kohtute vahelisi suhteid, ning et seega on ta pädev esitatud küsimustele vastama. [13]

44. Järelikult tuleneb Euroopa Kohtu praktikast selgelt, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 kohaldamine võib puudutada õigussuhteid, mis on seotud kolmandate riikidega, olenemata asjaolust, et selle sätte sõnastuses ei ole neid riike üldse mainitud.

b) Määruse nr 2201/2003 artiklite 8 ja 10 vaheline seos

45. Nagu nähtub määruse nr 2201/2003 artikli 8 pealkirjast, kehtestab see üldise kohtualluvuse eeskirja vanemliku vastutuse küsimuses. Lisaks kehtestab selle määruse artikkel 10 vanemliku vastutuse valdkonnas ka konkreetse kohtualluvuse eeskirja rahvusvahelise lapseröövi korral.

46. Käesoleval juhul leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus oma otsuses, et on väga tõenäoline, et ema käitumine võrdub lapse ebaseadusliku äraviimisega Indiasse või seal ebaseadusliku kinnihoidmisega. Niisugusel juhul ei ole minu arvates kahtlust, et kohaldada tuleb ainult määruse nr 2201/2003 artiklit 10.

47. Nimelt on selle määruse artikli 8 lõikes 2 ette nähtud, et selle artikli lõiget 1 „kohaldatakse, kui artiklitest 9, 10 ja 12 ei tulene teisiti“. Teisisõnu kujutab nimetatud määruse artikkel 10 endast valikulise kohtualluvuse eeskirja ja see on *lex specialis*'ena sama määruse artikli 8 lõike 1 suhtes ülimuslik olukordades, mida sellega konkreetselt reguleeritakse, nimelt lapseröövi korral. [14]

48. Järelikult, mis puudutab vanemlikku vastutust lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise korral, siis on liikmesriikide kohtute pädevuse kindlaks määramiseks kohaldatav üksnes määruse nr 2201/2003 artikkel 10.

10 Kohtuotsus UD, punkt 32.

11 Kohtuotsus UD, punktid 34 ja 35.

12 Vt selle kohta kohtuotsus UD, punkt 40.

13 Kohtuotsus UD, punktid 41 ja 42.

14 Vt selle kohta 20. septembri 2018. aasta kohtuotsus Rudigier (C-518/17, EU:C:2018:757, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

2. Määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaldatavus lapseröövi korral kolmandasse riiki

49. Määruse nr 2201/2003 artikli 10 ulatust tuleb analüüsida juhul, kui laps, kelle harilik viibimiskoht oli liikmesriigis, viiakse ebaseaduslikult kolmandasse riiki, kus saab olema tema harilik viibimiskoht, nagu see on põhikohtuasjas.

50. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvesse võtta mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ja selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa see säte on.[15]

a) Määruse nr 2201/2003 artikli 10 sõnastus

51. Määruse nr 2201/2003 artiklis 10 on ette nähtud, et lapse ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise korral säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnihoidmist, oma pädevuse, kuni laps on saanud hariliku viibimiskoha teises liikmesriigis, ning selles artiklis sätestatud teatud tingimused on täidetud.

52. Nimetatud artiklit võib esmapilgul tõlgendada nii, et seda kohaldatakse üksnes siis, kui laps röövitakse teise liikmesriiki.[16] Minu arvates ei ole see tõlgendus siiski õige. Sama artikkel koosneb kahest täiesti erinevast osast, kusjuures otsustavaks elemendiks on sõnad „*säilitavad* […] *oma pädevuse*“. Määruse nr 2201/2003 artiklit 10 tuleb seega mõista järgmiselt.

53. Kui lapse harilik viibimiskoht oli liikmesriigis, nagu see on selle lapse puhul, säilitavad selle liikmesriigi kohtud oma pädevuse, *kuni* laps on saanud hariliku viibimiskoha *teises liikmesriigis*. Kuna silmas peetakse ainult üht teist liikmesriiki, järeldub sellest minu arvates, et kui laps viiakse ebaseaduslikult ära *kolmandasse riiki* või hoitakse teda seal ebaseaduslikult kinni, *jääb pädevus* selle liikmesriigi kohtutele, kus oli lapse harilik viibimiskoht.

54. Kuigi määruse nr 2201/2003 artiklis 10 on mainitud ainult liikmesriike, reguleerib see ka kolmanda riigiga seotud õigussuhteid selles mõttes, et sellised suhted ei saa viia pädevuse üleandmiseni selle kolmanda riigi kohtutele. Ei ole oluline, et lapse harilik viibimiskoht on nimetatud kolmandas riigis, kuna selle määruse artikli 10 sõnastust arvestades ei omanda ta harilikku viibimiskohta teises liikmesriigis.

55. Järelikult, erinevalt kahe liikmesriigi vahelisest olukorrast, jäävad selle liikmesriigi kohtud, kus laps enne tema kolmandasse riiki röövimist harilikult viibis, pädevateks tähtajatult (*perpetuatio fori*).

56. Teisisõnu, arvestades määruse nr 2201/2003 artikli 10 sõnastust, ei ole „õiguslikku lünka“ olukorras, kus laps on *kolmandasse riiki* ebaseaduslikult ära viidud või hoitakse teda seal ebaseaduslikult kinni. Kui lapseröövi ei toimu liikmesriiki, on selle lapse suhtes vanemlikku vastutust puudutavates küsimustes *alati* pädevad päritoluliikmesriigi kohtud.

b) Määruse nr 2201/2003 artikli 10 kontekst

57. Tõlgendust, mille kohaselt säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht, oma pädevuse tähtajatult, kui laps röövitakse kolmandasse riiki, kinnitab minu arvates määruse nr 2201/2003 artikli 10 kontekst.

15 14. mai 2020. aasta kohtuotsus Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, punkt 113 ja seal viidatud kohtupraktika).

16 Vt selle kohta Pataut, É. ja Gallant, E., „Article 10“, Magnus, U. ja Mankowski, P. juhendamisel, *Brussels II bis Regulation*, Otto Schmidt, Köln, 2017, lk 123, punkt 3.

58. Nimelt, nagu on märgitud käesoleva ettepaneku punktides 40–43, on Euroopa Kohus sõnaselgelt tunnistanud, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõiget 1, mis käsitleb üldist kohtualluvust vanemliku vastutuse asjades, võib kohaldada kolmandate riikidega seotud õigussuhetele.

59. Ma ei näe põhjust tõlgendada erinevalt selle määruse teisi sätteid, mis käsitlevad liikmesriigi kohtute pädevust vanemliku vastutuse asjades, sealhulgas selle määruse artiklit 10. Nimelt ei näi sugugi loogiline, et liikmesriigi kohus peaks kohaldama määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõiget 1, kui õigussuhted puudutavad kolmandat riiki, kuid mitte selle määruse artiklit 10 lapseröövi puhul kolmandasse riiki.

60. Lisaks, kuna määruse nr 2201/2003 artikkel 10 on selle määruse artikli 8 lõike 1 suhtes *lex specialis*, näib mulle, et kui viimati nimetatud sätet saab kohaldada kohtuvaidluste suhtes, mis puudutavad liikmesriigi ja kolmanda riigi kohtute vahelisi suhteid, tuleb sama järeldus teha ka artikli 10 kohta.

61. Lisaks põhineb määrus nr 2201/2003 Euroopa Kohtu praktika kohaselt – ja nagu nähtub ka selle põhjendustest 2 ja 21 – kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel, mis on tõelise õigusruumi loomise nurgakivi, ja vastastikuse usalduse põhimõttel. Viimati nimetatud põhimõtte kohaselt on iga liikmesriik kohustatud – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid – eeldama, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi.[17]

62. Mulle näib, et määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaldamise raames õigustab asjaolu, et põhimõtteliselt järgivad kõik liikmesriigid liidu õigust, teatud tingimustel selle liikmesriigi kohtute pädevust, kuhu laps on ära viidud ja kus ta sai hariliku viibimiskoha.

63. Seevastu juhul, kui laps on röövitud kolmandasse riiki, ei saa kohaldada liidu õiguses ette nähtud koostööd ja vastastikust usaldust. Järelikult, arvestades määruse nr 2201/2003 artikli 10 konteksti, ei ole põhjust tunnistada selle kolmanda riigi kohtute pädevust ka juhul, kui ära viidud lapse harilikuks viibimiskohaks on saanud viimati nimetatud riik.

c) Määruse nr 2201/2003 artikli 10 eesmärgid

64. Määruse nr 2201/2003 põhjenduse 12 kohaselt kujundatakse määrusega nr 2201/2003 kehtestatud kohtualluvuse alused lapse huve silmas pidades, eelkõige läheduskriteeriumi põhjal. Sellest järeldub, et määrus lähtub seisukohast, et lapse parimad huvid peavad olema ülimuslikud.[18]

65. Määruse põhjenduse 33 kohaselt püütakse selle määrusega tagada lapse põhiõiguste austamist, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 24.[19] Selle artikli 24 lõikes 2 on sätestatud, et kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb *esikohale seada* lapse huvid.

66. Seega on üldiselt määruse nr 2201/2003 eesmärk lapse huvides võimaldada vajalikud otsused teha kohtul, kes on lapsele kõige lähemal ning teab seetõttu kõige paremini lapse olukorda ja arengut.[20] Sama määruse artikkel 8 võtab selle eesmärgi üle nii, et annab üldise kohtualluvuse selle liikmesriigi kohtutele, kus on lapse harilik viibimiskoht.[21]

17 19. novembri 2020. aasta kohtuotsus ZW (C-454/19, EU:C:2020:947, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

18 12. novembri 2014. aasta kohtuotsus L (C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 11. juuli 2008. aasta kohtuotsus Rinau (C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, punkt 51).

20 9. novembri 2010. aasta kohtuotsus Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, punkt 84).

21 15. veebruari 2017. aasta kohtuotsus W ja V (C-499/15, EU:C:2017:118, punkt 52).

67. Mis puudutab kõnealuse määruse artiklit 10, siis liidu seadusandja eesmärk on kaitsta lapse parimaid huve ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise erijuhul. Nii rõhutas Euroopa Kohus, et sama määruse eesmärk on *takistada laste ebaseaduslikke viimisi* ühest liikmesriigist teise ning tagada äraviimise korral lapse viivitamatu tagasitoomine. Euroopa Kohus lisas, et lapse ebaseaduslik äraviimine ei peaks põhimõtteliselt tooma kaasa seda, et selle liikmesriigi kohtute pädevus, kus lapsel oli harilik viibimiskoht vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist, läheb üle selle liikmesriigi kohtutele, kuhu ta viidi, ning seda ka mitte juhul, kui laps sai ebaseadusliku äraviimise järel viimati mainitud riigis hariliku viibimiskoha. Seega leidis Euroopa Kohus, et määruse nr 2201/2003 artikli 10 punktides a ja b toodud tingimusi tuleb tõlgendada kitsendavalt.[22]

68. Seetõttu leidis Euroopa Kohus, et isegi kui röövitud laps on saanud hariliku viibimiskoha teises liikmesriigis, on selle liikmesriigi kohtutel, kus ta enne röövimist elas, põhimõtteliselt jätkuvalt pädevus vanemliku vastutuse küsimustes. Teisisõnu, ebaseaduslik toiming ehk lapse röövimine ühe vanema poolt ei too – lapse parimate huvide kaitset silmas pidades – kaasa vanemliku vastutuse üle otsustamiseks pädeva kohtu muutumist.

69. See eesmärk ilmneb selgelt ka määruse nr 2201/2003 ettevalmistavatest materjalidest, mille kohaselt „asjaolu, et kohtualluvus järgib automaatselt lapse hariliku viibimiskoha mis tahes muutust, kujutab endast ohtu, et kunstlik kohtualluvus tekitatakse ebaseadusliku tegevusega, selleks et saada lapse hooldusõigus“.[23]

70. Minu arvates on raske ette kujutada, et eesmärk hoida ära laste röövimist muutuks olematuks, kui lapse äraviimine toimub kolmandasse riiki. Vastasel juhul piisaks sellest, kui vanem, kes lapse röövib, siirdub kolmandasse riiki, mis võib muu hulgas olla liikmesriigi vahetus läheduses, et määruse nr 2201/2003 artikkel 10 ei oleks enam kohaldatav. Laps jäetaks seega ilma määrusega – mille eesmärk on kaitsta tema parimaid huve – talle antud õigustest.

71. Eelnevate kaalutluste põhjal olen arvamusel, et määruse nr 2201/2003 artikli 10 sõnastus, selle artikli kontekst ja selle õigusaktiga taotletavad eesmärgid, mille osaks see säte on, viivad järeldusele, et kui laps, kelle harilik viibimiskoht on liikmesriigis, röövitakse kolmandasse riiki, säilitavad selle liikmesriigi kohtud tähtajatult oma pädevuse seda last puudutava vanemliku vastutuse asjus.

3. Kolmandasse riiki röövitud lapse liidu kodakondsuse mõju

72. Käesolevas kohtuasjas toetab pakutud tõlgendust lisaks asjaolu, et laps on Ühendkuningriigi kodanik ja seetõttu põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal liidu kodanik.

73. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt annab ELTL artikkel 20 igale isikule, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, liidu kodaniku staatuse, mis on liikmesriikide kodanike põhistaatus.[24]

74. Liidu kodakondsus annab igale liidu kodanikule esmase ja individuaalse õiguse vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui aluslepingutega ja nende rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti.[25]

22 1. juuli 2010. aasta kohtuotsus Povse (C-211/10 PPU, EU:C:2010:400, punktid 43–45) ja 10. aprilli 2018. aasta kohtumäärus CV (C-85/18 PPU, EU:C:2018:220, punkt 51).

23 Vt nõukogu määruse, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 ja muudetakse määrust (EÜ) nr 44/2001 ülalpidamisküsimuste osas, ettepanek, mille komisjon esitas 3. mail 2002 (KOM(2002) 222 (lõplik), lk 12).

24 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa) (C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

25 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa) (C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

75. Selles kontekstis on Euroopa Kohus otsustanud, et ELTL artikliga 20 on vastuolus riigisisesed meetmed, sealhulgas liidu kodaniku pereliikmele elamisloa andmisest keeldumise otsused, mille tagajärjel jäävad liidu kodanikud ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi. [26]

76. Olen arvamusel, et niisuguses kohtuasjas nagu põhikohtuasi, tuleb sellisest kohtupraktikast juhinduda. Kui laps, kellel on liidu kodakondsus, röövitakse kolmandasse riiki, katkestab seisukoht, et viimati nimetatud riigi kohtutel on pädevus otsustada vanemliku vastutuse üle selle lapse suhtes, igasuguse seose liidu õigusega, isegi kui laps on ebaseadusliku äraviimise või kinnihoidmise ohver. Kuid minu arvates ei saa see õigusvastane tegu jätta sellist last ilma võimalusest kasutada tegelikult õigust sellele, et vanemlikku vastutust tema suhtes kontrollib liikmesriigi kohus.

77. Seega näib mulle, et ELTL artikkel 20 kinnitab selle liikmesriigi kohtute pädevust, kus oli liidu kodakondsust omava lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema röövimist kolmandasse riiki.

78. Määruse nr 2201/2003 artikli 10 territoriaalse kohaldamisala ja kohaldamise tingimuste täielikuks hindamiseks tuleb veel analüüsida argumente, mis on esitatud selle artikli kohaldamise kohta üksnes liikmesriikide suhtes.

4. Argumendid, mis toetavad määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaldamist ainult liikmesriikide suhtes

79. Esiteks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kohtuotsuse UD punktis 33 märkis Euroopa Kohus, et vastupidi kohtualluvust käsitlevatele määruse nr 2201/2003 teatud sätetele, nagu artiklid 9, 10 ja 15, mille sõnastuses on tingimata mainitud, et nende kohaldamine sõltub võimalikust kohtualluvuse konfliktist mitme liikmesriigi kohtute vahel, ei tulene määruse artikli 8 lõike 1 sõnastusest, et see säte piirdub selliseid konflikte puudutavate kohtuvaidlustega.

80. See asjaolu ei tundu mulle siiski määrava tähtsusega liikmesriigi kohtute pädevuse osas, kui laps röövitakse kolmandasse riiki. Tegemist on *obiter dictum*'iga, mis põhineb *a contrario* arutluskäigul. Sellisel arutluskäigul on juba oma olemuselt suhteline ja piiratud õiguslik jõud, olles pelk argument, mida kasutatakse määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 analüüsimisel. Lisaks ei tõlgendanud Euroopa Kohus selles kohtuotsuses selle määruse artiklit 10, kuna kohtuasi ei puudutanud lapseröövi.

81. Teiseks viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus praktilisele juhendile, milles on märgitud, et määruse nr 2201/2003 artikli 10 territoriaalne kohaldamisala on piiratud liikmesriikidega. Sellega seoses mainib eelotsusetaotluse esitanud kohus juhendi punkti 4.2.1.1, mille kohaselt „[e]t takistada vanemaid last röövimast ja teise liikmesriiki viimast, on artikliga 10 ette nähtud, et selle liikmesriigi kohtute pädevus, kus oli enne röövimist lapse harilik viibimiskoht („päritoluliikmesriik"), säilib sisulistes küsimustes ka pärast röövi. Kohtualluvuse võib uue liikmesriigi („taotluse saanud liikmesriik") kohtutele üle anda üksnes väga rangetel tingimustel".

82. Märgin ühelt poolt, et praktilises juhendis ei analüüsinud komisjon lapse kolmandasse riiki röövimise olukorda. Teiselt poolt, isegi kui see dokument on määruse nr 2201/2003 tõlgendamisel tarvilik vahend, ei ole see igal juhul kohustuslik ega saa seega olla Euroopa Kohtule selle määruse tõlgendamisel siduv. [27]

26 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa) (C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Vt analoogia alusel 8. mai 2019. aasta kohtuotsus Inspecteur van de Belastingdienst (C-631/17, EU:C:2019:381, punkt 41).

83. Kolmandaks väidab eelotsusetaotluse esitanud kohus ka, et määruse nr 2201/2003 artiklit 10 tuleb tõlgendada nii, et selle territoriaalne kohaldamisala on piiratud liikmesriikidega, kuna vastasel juhul jääks päritoluliikmesriigi pädevus määramata ajaks püsima. Selle kohtu sõnul oleks see liikmesriik seega paremas olukorras osas, mis puudutab tema pädevust kolmanda riigi suhtes, kui osas, mis puudutab tema pädevust liikmesriigi suhtes[28], mida oleks väga raske mõista.

84. Mina selle arutluskäiguga ei nõustu. Nagu käesoleva ettepaneku punktis 61 juba märgitud, põhineb määrus nr 2201/2003 liikmesriikide kohtute vahelisel koostööl ja vastastikusel usaldusel, mis võimaldavad teatavatel tingimustel pädevuse nende kohtute vahel üle anda. Kuna koostöö ja vastastikune usaldus ei ole ette nähtud juhul, kui tegemist on kolmanda riigi kohtutega, näib mulle igati põhjendatud ja selle määrusega kooskõlas, et selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema röövimist kolmandasse riiki, jäävad tähtajatult pädevaks, et tagada lapse parimate huvide kaitse.

85. Neljandaks võib väita, et lapse kolmandasse riiki röövimise korral ei kohaldata määrust nr 2201/2003 ning seega tuleb lähtuda 1996. aasta Haagi konventsioonist, mille artikkel 7 on sõnastatud väga sarnaselt selle määruse artikliga 10. Selle konventsiooni kohaldamine eeldab siiski, et asjaomane kolmas riik on selle konventsiooniga ühinenud. Käesoleval juhul ei ole India aga üks selle konventsiooni osalistest. Järelikult ei ole käesolevas kohtuasjas vaja täpselt uurida, kuidas on määrus nr 2201/2003 ja 1996. aasta Haagi konventsioon[29] omavahel kooskõlas. Märgin lihtsalt, et see kohtuasi näitab, et kui lapse harilik viibimiskoht oli liikmesriigis vahetult enne tema röövimist, ei asendata määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaldamata jätmist alati 1996. aasta Haagi konventsiooni artikli 7 kohaldamisega.

86. Viiendaks, kuna 1996. aasta Haagi konventsioon ei ole kohaldatav, tuleb lähtuda kas kahepoolsest lepingust asjaomase liikmesriigi ja kolmanda riigi vahel või selle liikmesriigi kohtute pädevust käsitlevatest riigisisestest õigusnormidest määruse nr 2201/2003 artikli 14 alusel. Siiski ei saa eeldada, et need riigisisesed õigusnormid tagavad tingimata lapse huvide samasuguse kaitse või kõrgema kaitse taseme kui määrus nr 2201/2003 lapse kolmandasse riiki röövimise korral. Nii märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus käesoleval juhul, et 1986. aasta perekonnaseaduse §-des 1–3 ei ole ette nähtud täiendavaid kohtualluvuse kriteeriume võrreldes nendega, mis on ette nähtud selles määruses.

87. Kuuendaks väitsid ema ja komisjon suuliste seisukohtade ärakuulamiseks korraldatud kohtuistungil, et juhul kui selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht, jäävad tähtajatult pädevaks lapse kolmandasse riiki röövimise korral, võib esineda konflikt selle kolmanda riigi kohtutega, kelle poole on pöördunud üks vanematest ja kes ei tunnista liidu kohtu pädevust.

88. Kuid esiteks esineb see probleem ka määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 kohaldamisel. See olukord ei takistanud siiski Euroopa Kohut kohtuotsuses UD tunnistamast, et seda sätet saab kohaldada kohtuvaidlustele, mis puudutavad suhteid liikmesriigi ja kolmanda riigi kohtute vahel. Teiseks on võimalik konflikt liikmesriigi ja kolmanda riigi kohtute vahel omane liidu õigusnormidele, millel on ülemaailmne ulatus. Niisugune võimalik konflikt ei ole minu arvates piisav asjaolu, et jätta laps ilma tema ülekaaluka huvi kaitsest, kui ta röövitakse kolmandasse riiki.

28 Kuna määruse nr 2201/2003 artikkel 10 lubab teatud tingimustel pädevuse üleviimist liikmesriikide kohtute vahel.

29 1996. aasta Haagi konventsiooni artikli 52 lõike 3 kohaselt „[ü]he või enama osalisriigi poolt sõlmitavad kokkulepped käesoleva konventsiooni reguleerimisalasse jäävates küsimustes ei mõjuta käesoleva konventsiooni kohaldamist selliste riikide suhetes teiste osalisriikidega“. See säte näeb minu arvates ette, et kui õigussuhted puudutavad liikmesriiki ja kolmandat riiki, kes on selle konventsiooni osalisriik, prevaleerib konventsioon määruse nr 2201/2003 üle.

89. Seega näib mulle, et ükski argument ei sea kahtluse alla määruse nr 2201/2003 artikli 10 tõlgendust, mille kohaselt säilitavad selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnihoidmist, tähtajatult oma pädevuse otsustada seda last puudutava vanemliku vastutuse üle, kui see laps röövitakse kolmandasse riiki, sealhulgas juhul, kui tema harilik viibimiskoht saab olema selles kolmandas riigis.

B. Määruse nr 2201/2003 artikkel 12

90. Juhul kui Euroopa Kohus ei nõustu selle analüüsiga ja leiab, et määruse nr 2201/2003 artikli 10 kohaldamine piirdub õigussuhetega, mis hõlmavad ainult liikmesriike, tuleb analüüsida, kas selle määruse artikkel 12 võimaldab siiski anda liikmesriigi kohtutele pädevuse teha otsus sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi.

91. Selle kohta on määruse artikli 12 lõikes 3 ette nähtud, et liikmesriigi kohtutel on seoses vanemliku vastutusega pädevus selle artikli „lõikes 1 nimetamata menetlustes“ juhul, kui esiteks on lapsel oluline side selle liikmesriigiga, eeskätt seetõttu, et üks vanemliku vastutuse kandjatest elab alaliselt selles liikmesriigis või et laps on selle liikmesriigi kodanik, ja teiseks on kõik menetluse osapooled kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil üheselt mõistetavalt tunnistanud nende kohtute pädevust ning see on lapse parimates huvides. Nimetatud artikli lõikes 1 on täpsustatud, et liikmesriigi kohtud, mis on määruse artikli 3 alusel pädevad läbi vaatama abielulahutuse, lahuselu või abielu kehtetuks tunnistamise taotlusi, on pädevad kõigis selliste taotlustega seotud vanemlikku vastutust käsitlevates küsimustes, kui on täidetud kõik selles lõikes loetletud tingimused.[30]

92. Määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõige 3 nõuab seega, et oleks tõendatud sõnaselge või vähemalt üheti mõistetav kokkulepe kohtualluvuse kohta kõigi menetluspoolte vahel hiljemalt kuupäeval, mil valitud kohtule esitatakse menetluse algatamist käsitlev või samaväärne dokument.[31]

93. Käesoleval juhul märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et lapse harilik viibimiskoht on Indias. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski lisaks, et tema poole pöördumise ajal ehk 26. augustil 2020 ei olnud ema kunagi sõnaselgelt või muul viisil üheselt mõistetavalt nõustunud sellega, et Ühendkuningriigi kohus oleks pädev lahendama lapsega seotud vanemlikku vastutust käsitlevaid küsimusi. Seetõttu leian, et määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõige 3 ei ole niisuguses kohtuasjas nagu põhikohtuasi kohaldatav.

94. Lisaks on selle määruse artikli 12 lõikes 4 ette nähtud, et kui lapse harilik viibimiskoht on kolmanda riigi territooriumil, mis ei ole 1996. aasta Haagi konventsiooni lepinguosaline, loetakse kohtualluvust artikli 12 alusel lapse huvides olevaks, eriti juhul, kui osutub, et kõnealuses kolmandas riigis ei saa menetlust korraldada. Kuna kõik pooled ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevust sõnaselgelt või muul viisil üheti mõistetavalt tunnistanud, näib mulle siiski, et igal juhul ei ole ka see säte kohaldatav sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi.

95. Juhul kui Euroopa Kohus leiab, et määruse nr 2201/2003 artiklid 10 ja 12 ei ole käesolevas kohtuasjas kohaldatavad, olen arvamusel, et kohtuotsuse UD punkte 41 ja 42 arvestades ei peaks ta käesolevat eelotsusetaotlust vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata jätma, vaid tunnistama, et tal puudub pädevus.

30 12. novembri 2014. aasta kohtuotsus L (C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 39).

31 12. novembri 2014. aasta kohtuotsus L (C-656/13, EU:C:2014:2364, punkt 56).

VI. Ettepanek

96. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata High Court of Justice (England & Wales), Family Divisioni (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), perekonnaasjade osakond, Ühendkuningriik) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artiklit 10 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtud, kus oli lapse harilik viibimiskoht vahetult enne tema ebaseaduslikku äraviimist või kinnihoidmist, säilitavad tähtajatult oma pädevuse otsustada seda last puudutava vanemliku vastutuse üle, kui see laps röövitakse kolmandasse riiki, sealhulgas juhul, kui tema harilik viibimiskoht saab olema selles kolmandas riigis.